

Національна спілка краєзнавців України

Хмельницька обласна організація

**ЗВІТ
про діяльність
Хмельницької обласної організації
Національної спілки краєзнавців України
та її міських і районних осередків
за 2012–2016 рр.**

**Кам'янець-Подільський — Хмельницький
2017**

ВСТУП

За останні п'ять років діяльність правління, президії обласної Спілки краєзнавців та її міських і районних осередків була спрямована на розвиток й зміцнення всієї структури організації в світлі реалізації завдань, прийнятих IV (2008) і V (позачерговим) (2012) з'їздами Національної спілки краєзнавців України та ухваленими відповідними змінами Статуту НСКУ, а також базувалася на виконанні рішень Пленумів і засідань Президії правління НСКУ в Києві (2012–2016 рр.), звітно-виборних конференцій Хмельницької обласної організації НСКУ від 26.10.2011 р. та 10.10.2014 р., її пленумів, засідань президії правління, планів роботи правління НСКУ у Києві та обласної Спілки за звітний період, обласної державної «Програми про розвиток краєзнавства на Хмельниччині до 2020 року» (з кінця 2014 р.) у відповідності з чинним законодавством.

Відповідно реалізація цієї нормативної бази здійснювалася в процесі роботи за декількома основними напрямками.

1. Організаційна діяльність

Незважаючи на всі складнощі війни на Сході України та кризові явища в Україні в останні три роки, обласна Спілка краєзнавців продовжувала ритмічно працювати, розвивати краєзнавчий поступ, об'єднувала в своєму складі на засадах Статуту НСКУ створені до 2011 року **22** міських і районних організацій (осередків). Станом на 2012 р. вони об'єднали **198** членів НСКУ, а на 1 січня 2017 р. — **325 членів Спілки**. Після V з'їзду НСКУ прийом у члени Спілки став проводитися більш прискіпливо. Тому за п'ять років діяльності обласна організація Спілки та її осередки поповнилися всього 126 членами НСКУ.

Найбільш потужними осередками продовжували виступати міські: Кам'янець-Подільська (з 45 членів у 2012 р. — зросла до 54), Хмельницька (з 48 — відповідно до 60 членів), Шепетівська (19 членів); районні організації НСКУ: Хмельницька (30 членів), Віньковецька (22 членів), Старосинявська (20 членів), Славутська (20 членів), Дунаєвецька (16 членів) й інші. Решта 14 міських та районних осередків у своїх лавах мають пересічно по 8–5 членів Спілки. З-поміж них Білогірська, Волочиська, Кам'янець-Подільська, Летичівська, Шепетівська районні осередки з 2012 р. стабільно об'єднують тільки по 5 членів НСКУ. За звітний період вибуло зі складу обласної Спілки за порушення статутних вимог і за власним бажанням **3 особи**.

У складі організації є 18 докторів, професорів (з них 9 є академіками АН ВО України, УАІН та інших громадських академій наук), 58 осіб —

кандидати наук, доценти, решта – вчителі, краєзнавці, працівники культури та ін.

Структура осередків відповідає вимогам Статуту НСКУ. Всі вони працювали за планами організаційної, науково-дослідної, науково-методичної та видавничої роботи, а також за індивідуальними планами роботи своїх членів на 2012–2016 рр. Найважливіші пункти цих планів увійшли до загального плану роботи обласного правління НСКУ.

Значними подіями в діяльності обласної організації НСКУ та розвитку краєзнавства у 2012–2016 рр. стали наступні:

1. **Затвердження сесією Хмельницької обласної ради 26.12.2014 р. «Програми розвитку краєзнавства в Хмельницькій області до 2020 року»**, яка стала реалізовуватися впродовж 2015–2016 рр. Розробили цю Програму члени президії обласної Спілки В.Р. Адамський, Л.В. Баженов, Ю.І. Блажевич, В.С. Прокопчук, А.Г. Роздобудько, Ю.В. Телячий.

2. Організована і проведена 10.10.2014 р. **третя звітно-виборна конференція обласної Спілки краєзнавців за період від 26.10.2011 р. по 10.10.2014 р.**, видано брошурою матеріали її роботи. Конференції передувала кампанія звітно-виборних зборів у міських і районних осередках згідно графіку.

3. Щорічно проводилися 2 засідання президії та 2 пленуми обласної Спілки за участю представників міських і районних осередків, облдержадміністрації, обласної ради, інших державних установ, на яких розглядалися важливі проблеми, проекти і завдання діяльності організації.

4. Упродовж 2012–2016 рр. п'ять активних подвижників обласної Спілки стали докторами наук, професорами (Завальнюк О.М., Філінюк А.Г., Телячий Ю.В., Маркова С.В., Олійник М.П.), 12 — здобули науковий ступінь кандидатів наук; професори Філінюк А.Г., Конет І.М., Баженова С.Е. обрані академіками Академії наук вищої освіти України, що посилює наукові кадри організації. Майже всі доктори і кандидати наук займаються регіональними дослідженнями України та Поділля-Хмельниччини.

5. З метою координації роботи всіх структур НСКУ на Хмельниччині правлінням видано у 2012–2016 рр. 3–9 випуски **науково-краєзнавчого збірника «Краєзнавець Хмельниччини»** (ліцензія Міністерства юстиції України КВ № 15871-4343 від 13.11.2009 р.), в яких відображено офіційні матеріали, хроніка краєзнавчого руху, різні аспекти діяльності обласної Спілки, а також містяться наукові статті, рецензії праць членів НСКУ, бібліографія, нариси про ювілярів — подвижників краєзнавства тощо.

6. Упродовж грудня 2014–2016 рр. у світ вийшло 9 випусків (томів) нового періодичного науково-краєзнавчого видання обласної і міської організацій НСКУ **«Хмельницькі краєзнавчі студії»**, які стали популярними серед науковців і краєзнавців України.

7. Видано у 2015 р. завершальний 6-й том документального історико-меморіального видання **«Реабілітовані історією. Хмельницька область»**

(відповідальний редактор обласної редколегії докт. іст. наук., проф. Місінкевич Л.Л. (член обласної президії Спілки). Підготовлено ще 2 томи рукопису видання. Проте Хмельницька обласна рада припинила подальше фінансування цього проекту і розпустила редколегію цього видання, що є прикро.

8. У листопаді 2015 р. голова ревізійної комісії обласної Спілки краєзнавців, учитель Пасічнянської ЗОШ І–ІІІ ст. **Русий І.П.** призначений головою Стросинявської райдержадміністрації. До його честі він продовжує виконувати обов'язки голови ревізкомісії, бере активну участь у роботі пленумів та обласної президії, всіляко підтримує краєзнавчий рух у своєму районі, сприяє підготовці і виданню краєзнавчих книг про свій край.

9. Окремі члени НСКУ (Вадим Байдич, с. Кузьмин Красилівського району, Петро Болтанюк, Йолтуховський з Кам'янця-Подільського та ін.) **понад рік брали участь в АТО на Сході України** й благополучно повернулися додому і продовжують активно працювати в Спілці краєзнавців. Члени НСКУ з числа вчителів активно займаються **волонтерською діяльністю** по допомозі ЗСУ на фронті.

10. Упродовж 2012–2016 рр. 10 членів НСКУ — подвижників, які домоглися найбільших творчих результатів, нагороджені найвищою відзнакою правління НСКУ в Києві — званням «Почесний краєзнавець України» (Бажевич Ю.І., Борисов В.В., Баженов Л.В., Будзей О.В., Баженова С.Е., Гуцал А.Ф., Погорілець О.Г., Місінкевич Л.Л., Трембіцький А.М., Філінюк А.Г.). Крім того, Баженов Л.В., Прокопчук В.С. удостоєні Премії імені академіка П.Т. Тронька.

Подвижники краєзнавства Хмельниччини Адамський В.Р., Прокопчук В.С., Урсу Н.О., Філінюк А.Г. нагороджені Премією обласної організації НСКУ за досягнення в галузі регіональних наукових досліджень імені академіка І.С. Винокура.

Загалом у звітному періоді 36 членів НСКУ Хмельниччини нагороджені президією обласної Спілки Почесними грамотами та Грамотами за активну діяльність на тлі краєзнавства. Понад 12 членів НСКУ удостоєні відзнак Президії НСКУ в Києві, обласної державної адміністрації, обласної ради.

11. Хмельницька обласна організація і особливо Хмельницька міська організація НСКУ систематично і часто використовують **ефіри телерадіокомпанії «Поділля»** (обласне телебачення і радіо) для виступів, репортажів, підготовки тематичних програм, рубрик з питань розвитку краєзнавства на Хмельниччині, для висвітлення історичних аспектів, до пам'ятних подій, ювілеїв тощо.

12. У 2012–2015 рр. президія обласної спілки краєзнавців здійснювала щорічно публікацію брошурами річних звітів про діяльність Хмельницької обласної організації НСКУ та її осередків і поширювала їх серед членів правління та в осередках для інформування про стан справ в обласній спілці.

2. Науково-дослідна робота

Упродовж 2012–2016 рр. під егідою обласної Спілки та її осередків, у співпраці з вищими і загальноосвітніми закладами, установами культури, в містах і селах Хмельниччини проведені науково-красназавчі або науково-практичні конференції, круглі столи, симпозиуми, читання, презентації міжнародного, всеукраїнського, регіонального рівня, як головна форма зібрань членів НСКУ для їх звіту про результати наукових досліджень, а, головне, для обміну досвідом, зміцнення між собою дружніх і творчих зв'язків. Водночас проведення цих зібрань було приурочено до різних пам'ятних дат та ювілеїв в історії України. Так, у 2012 р. конференціями, симпозиумами і круглими столами відзначено 650-річчя Синьоводської битви та ін., у 2013 р. — 1025-річчя Хрещення Київської Русі; 365-річчя Національно-визвольної війни українського народу середини XVII ст.; у 2014 р. — 200-річчя від дня народження Т.Г. Шевченка; 70-річчя визволення України і Хмельницької області від нацистських загарбників; у 2015 р. — 100-річчя від дня народження Героя України П.Т. Тронька; 85-річчя від дня народження академіка І.С. Винокура; у 2016 р. — 160-річчя від дня народження І.Я. Франка та 150-річчя від дня народження М.С. Грушевського та чимало інших

Сумарно колективні наукові зібрання у 2012–2016 рр. за організаційною участю обласної Спілки красназавців та її осередків виглядають так:

Табл. 1

Роки	Наукові форуми	Міжнародні	Всеукраїнські	Регіональні
2012	25	3	13	9
2013	26	-	13	13
2014	26	2	13	11
2015	24	2	12	10
2016	22	3	12	7
Разом	123	10	63	50

Табл. 2

Роки	Конференції	Симпозиуми	Круглі столи	Читання	Збірники матеріалів
2012	17	1	6	1	18
2013	19	1	4	2	19
2014	18	–	7	1	19
2015	16	–	7	1	14
2016	16	1	4	1	12
Разом	86	3	28	6	82

Отже, за останні п'ять років проведено на Хмельниччині **123 науково-практичні і науково-краєзнавчі зібрання, у тому числі 86 конференцій, з яких 10 міжнародні, 3 симпозіуми, 28 круглих столів та 6 читань. За результатами їх роботи опубліковано 82 наукових збірників матеріалів, які залишили вагомий слід у поділлєзнавстві та історичній науці.**

З-поміж цих наукових зібрань варто виокремити в першу чергу проведення серійних наукових конференцій:

1. I–XVI Всеукраїнські науково-краєзнавчі конференції **«Стародавній Меджибіж в історико-культурній спадщині України»**, які проводилися двічі на рік протягом 2009–2016 рр. Організовували їх Державний історико-культурний заповідник «Межибіж», Хмельницька обласна організація НСКУ, Центр дослідження історії Поділля Інституту історії Поділля. Кожна конференція була присвячена певній темі, збирала у середньому до 70-ти учасників з різних куточків України й частково зарубіжжя, де розглядалися різноманітні аспекти історії Меджибожа, Меджибізької фортеці, Хмельниччини, а також в історичному аспекті розвиток освіти, науки, культури, здобутки археології, етнографії, краєзнавства, визначні постаті, природа краю тощо.

За результатами роботи всіх конференцій **видано 16 збірників матеріалів у кількох окремих частинах, що склало разом 23 томи видань.**

2. I–VI Всеукраїнські науково-практичні конференції **«Духовні витоки Поділля: жінки в історії краю»** (1.03.2012р.); **«Духовні витоки Поділля: педагоги в житті краю»** (21.03.2013 р.); **«Духовні витоки Поділля: митці в історії краю»** (13.03.2014 р.); **«Духовні витоки Поділля: науковці в історії краю»** (23.04. 2015 р.); **«Духовні витоки Поділля: «Просвіти» в історії краю»** (23.05.2016 р.). Їх організували і провели Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, обласна і Хмельницька міська організації НСКУ, Центр дослідження історії Поділля. Конференція збирала 70–90 учасників з різних регіонів України. **Видано 6 томів наукових збірників** за матеріалами роботи конференцій.

3. I–VI Всеукраїнські, з 2016 р. Міжнародна науково-практичні конференції **«Археологія & Фортифікація України»** (м. Кам'янець-Подільський, 2011–2016 рр.). Вони проводилися щороку, починаючи з 2011 р., в Ратуші Старого міста Кам'янець-Подільським державним історичним музеєм-заповідником, Кам'янець-Подільським національним університетом ім. І. Огієнка та міською організацією НСКУ. Пересічно учасниками конференцій було понад 60 осіб науковців і краєзнавців зі всіх регіонів України на сусідніх зарубіжних країн. Під час конференцій розглянуто комплекс наукових проблем, пов'язаних з археологією, історією,

пам'ятками оборонного зодчества регіонів України від давнини до сьогодення. **Видано 6 фундаментальних наукових збірників** праць за матеріалами роботи конференцій.

4. **I–V Археологічні читання** (2012–2016 рр.). Проведені в Державному історико-культурному заповіднику «Межибіж». Крім нього, організаторами виступили НДІ пам'яткознавчих досліджень НАН України, відділ охорони пам'яток у Хмельницькій області, Хмельницька обласна і Хмельницька міська організації НСКУ. Розглянуто комплекс проблем, пов'язаних з археологічними дослідженнями різних епох у Східній Європі. За результатами роботи цих зібрань **видано 5 збірників праць** переважно археологів і краєзнавців з багатьох регіонів України.

5. **X–XV Всеукраїнські науково-теоретичні конференції «Збереження національної ідеї та національної самосвідомості українського народу в контексті трагічних подій XX–XXI століть»** (2012–2016 рр.). Проведені в Хмельницькому інституті МАУП. Співорганізаторами виступили Державний архів Хмельницької області, Хмельницька єпархія УПЦ, Хмельницька міська організація НСКУ. Такі конференції проводяться в Хмельницькому інституті МАП щорічно з 2002 року. Конференція збрала науковців, освітян, членів НСКУ, студентів з Києва, Вінниці, Чернівців, Хмельницького, Меджибожа, Кам'янця-Подільського та інших міст України та Хмельниччини. Розглянуто актуальні проблеми дослідження голодоморів в Україні та на Поділлі, політичних репресій 1920-х — початку 1950-х рр., нинішні трагічні події на Сході України. **Видано 5 збірників праць** за результатами роботи цих конференцій.

6. **VI–X Всеукраїнські науково-практичні конференції «Історія, культура та освіта: християнський вимір»** (2012–2016 рр.). Організатори: Хмельницька ОДА та обласна рада, Хмельницький інститут МАУП, на базі якого відбулися всі зібрання, міська Спілка краєзнавців, Державний архів Хмельницької області. Започатковано проведення конференції зазначеної тематики ще у 2005 р. У роботі зібрань взяли участь науковці, краєзнавці з сусідніх областей України, аспіранти, магістранти, студенти вишів м. Хмельницького. Сформовано збірник матеріалів. **Видано 5 збірників матеріалів** конференцій.

7. **«Дунаєвеччина в контексті історії України»**, присвячена 610-й річниці першої письмової згадки про м. Дунаївці і 90-річчю утворення Дунаєвцького району: Всеукраїнська науково-краєзнавча конференція. 13 вересня 2013 року, м. Дунаївці. Організована Дунаєвцькою райдержадміністрацією, районною радою, районною бібліотекою, Центром дослідження історії Поділля, Хмельницькою обласною організацією НСКУ та її Дунаєвцьким районним відділенням Спілки. В її роботі взяли участь

понад 100 науковців, краєзнавців, освітян, працівників культури з Києва, Вінниці, Хмельницького. Ця конференція є п'ятою (перша проведена у 1998 році), ініціатором і головним організатором яких виступає член правління НСКУ в Києві, заступник голови Хмельницької обласної Спілки краєзнавців професор В.С. Прокопчук. Під час роботи конференції відбулася презентація збірника науково-краєзнавчих праць «Дунаєвеччина очима дослідників, учасників і свідків історичних подій за матеріалами всеукраїнської науково-краєзнавчої конференції «Дунаєвеччина в контексті історії України / голова редкол.: Прокопчук В.С. — Дунаївці; Кам'янець-Подільський, 2013. — Вип. 5. — 648 с. У ході проведення зібрання учасники взяли участь у заходах святкування 90-річчя утворення Дунаєвцького району.

8. XIV Подільська наукова історико-краєзнавча конференція, присвячена 200-річчю від дня народження Т.Г. Шевченка, 70-річчю визволення України від нацистських загарбників та 50-річчю Хмельницького обласного історико-краєзнавчого товариства, 14 листопада 2014 р., м. Кам'янець-Подільський. Співорганізатори конференції — Інститут історії України, Кам'янець-Подільський нац. ун-т ім. І. Огієнка, Хмельницька обласна організація НСКУ та Центр дослідження історії Поділля. На останні інституції припали основні організаційні зусилля з підготовки, проведення конференції та видання збірника матеріалів. Конференція зібрала понад 110 учасників з різних регіонів України і є всеукраїнською. Це головна конференція з історії Поділля, яка ведеться з 1965 року (**видано 20 збірників**, в яких вміщено понад 1600 доповідей, повідомлень, матеріалів (розгорнута енциклопедія Поділля)). Відбулася презентація «Матеріалів XIV Подільської наукової історико-краєзнавчої конференції / редкол.: С.А. Копилов (співгол.), О.П. Реєнт (співгол.), Л.В. Баженов (відп. ред.) та ін. — Кам'янець-Под., 2014. — 720 с.

Водночас члени НСКУ залучені згідно щорічних творчих науково-дослідних планів роботи обласної Спілки краєзнавців та її осередків до створення та видання краєзнавчої літератури (поділлязнавчих монографій, книг, брошур, путівників, довідників, наукових збірників, археографічних збірників, навчальних посібників для потреб вищої і загальноосвітньої школи, біобібліографічних покажчиків, перевидання раритетних краєзнавчих творів тощо). Упродовж 2012–2016 рр. спостерігається тенденція до щорічного збільшення показників видань краєзнавчої літератури, що є позитивним фактом і свідченням активізації творчої діяльності обласної Спілки краєзнавців. Лише дещо зменшені показники за 2016 рік, але це пояснюється тим, що загальний звіт про роботу за цей рік тільки готується, не всі осередки ще подали свої інформації, тому це лише попередні показники.

Загальна статистика видань краєзнавчої літератури під егідою обласної організації НСКУ та її осередків, авторами яких виступають у більшості члени Спілки, виглядає наступним чином:

Роки	Монографії	Книги	Брошури	Наукові збірники	Документальні збірники	Навчальні посібники	Періодика Обласної організації	Автореферати	Разом
2012	6	9	2	12	4	4	3	5	50
2013	8	12	1	23	5	7	5	5	71
2014	8	18	2	19	11	13	3	2	78
2015	10	10	6	27	6	11	5	5	104
2016	11	22	5	18	3	6	5	4	74
Всього	43	71	16	99	29	41	21	21	377

Якщо ж до таблиці додати ще 16 книг-перевидань раритетної краєзнавчої літератури, то загальна кількість усіх форм і типів видань по обласній Спілці краєзнавців за останні п'ять років становить **393 позиції**, що суттєво поповнило бібліотеку «Подоліку».

З-поміж опублікованих монографій та книг особливу наукову цінність мають видання **А.Г. Філінюка** «Правобережна Україна XVIII — на початку XIX ст.: тенденції розвитку і соціальної трансформації» (2012), **М.Б. Петрова** «Кам'янець-Подільський в 30-х роках XV — XVIII століть. Проблеми соціально-економічного, демографічного та історико-топографічного розвитку» (2012), **П.Я. Слободянюка** «Енергетика Поділля: минуле і сучасність» (2013), **В.С. Прокопчука** «Дунаєвеччина: край і люди» (2013) та «Краєзнавство на Поділлі: історія і сучасність» (2014), **О.М. Завальнюка** «Митна справа на Правобережній Україні (60-ті рр. XIX ст. — 1914 р.)» (2014), **В.П. Мацька** «Шевченкіана Хмельниччини (літературне дослідження)» (2014 р.), **Ю.В. Телячого** «Українська літературно-мистецька інтелігенція в національно-культурному відродженні (1917–1921)» (2014), **С.В. Маркової** «Суспільні та політичні трансформації в контексті формування тоталітарної системи (1917–1933 рр.)» (2015), **С.М. Єсюніна** «Міста Подільської губернії у другій половині XIX — на початку XX ст.» (2015), **В.А. Захар'єва** «Замки і фортеці з-понад Кучманського шляху» (2015), **О.Б. Айвазян** і **В.С. Прокопчука** «Бібліотеки Поділля (друга половина XIX — початок XX ст.)» (2016), **Л.А. Іваневич** «Традиційне вбрання українців Поділля» (2016) та ін.

З-поміж **99 виданих наукових збірників праць** у 2012–2016 рр. більшість (82 найменувань) складають збірники за матеріалами конференцій, симпозіумів, круглих столів та читань.

Варто звернути увагу на окремі спеціалізовані наукові збірники, в яких друкують статті й матеріали не тільки члени НСКУ Хмельниччини, але й науковці всіх регіонів України та зарубіжжя.

1. **Освіта, наука і культура на Поділлі: збірник наукових праць** / голова редкол. Реєнт О.П., відп. ред. Завальнюк О.М.; Кам'янець-Подільський нац. ун-т ім. І. Огієнка. — К.-Поділ.: ОІОМ, 2012–2016. — Т. 18–22 (фахове видання). Видається з 1998 р. Є одним з головних видань як Спілки краєзнавців України, так і обласної організації НСКУ, має високий науковий рейтинг серед наукових фахових видань.

2. **Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки** / ред. кол.: Смолій В.А., Баженов Л.В., Степанков В.С. (відп. ред.) та ін. — Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2012–2016. — Т. 22–26 (фахове вид. з між народ. сертифікацією). Для членів НСКУ та всіх краєзнавців у кожному випуску збірника розміщується краєзнавча рубрика для публікації наукових статей.

3. **Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Історичні науки** / відп. ред. Філінюк А.Г. та ін. — К.-Поділ.: К-ПНУ ім. І. Огієнка, 2012–2016. — Вип. 5–9 (фахове видання). Видається з 2008 р. Для членів НСКУ та всіх краєзнавців у кожному випуску збірника розміщується краєзнавча рубрика для публікації наукових статей.

4. **Краєзнавець Хмельниччини: науково-краєзнавчий збірник** / гол. ред. Баженов Л.В., Хмельниц. обл. орг. НСКУ, Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка. — Кам'янець-Подільський: К-ПНУ ім. І. Огієнка, 2012–2016. — Вип. 4–9. Вміщує статті, матеріали, рецензії, бібліографію, вітальні нариси про подвижників краєзнавства ювілярів.

5. **Хмельницькі краєзнавчі студії: науково-краєзнавчий збірник** / гол. ред. Баженов Л.В., співголова Блажевич Ю.І., Хмельниц. обл. і міська орг. НСКУ. — Хмельницький: ПП Мельник А.А., 2014–2016. — Вип. 1–9. Публікує статті і матеріали краєзнавчого змісту, за короткий час став популярним серед науковців і краєзнавців України.

6. **Наукові записки Центру Мархоцькознавства: науково-краєзнавчий збірник** / гол. ред. Баженов Л.В., відп. ред. Захар'єв В.А.; Хмельниц. обл. орг. НСКУ, Центр дослідження історії Поділля Ін-ту історії України. — Хмельницький-Миньківці, 2009–2016. — Вип. 1–8. Публікує матеріали з історії «Миньковецької держави» кінця XVIII — у перші десятиліття XIX ст. на Поділлі, що була на території нинішньої Дунаєвеччини, та статті і матеріали з історії міст і сіл, родоводів тощо.

7. **Науковий вісник «Межибіж»: науково-краєзнавчий збірник** Державного історико-культурного заповідника «Межибіж» (ред. кол.: Баженов Л.В., Філінюк А.Г., Погорілець О.Г. (відп. ред.) — Хмельницький-Меджибіж, 2012–2016. — Т. 1–10. Друкує матеріали Всеукраїнських науково-краєзнавчих конференцій «Меджибіж в історико-культурній спадщині України» та інші різноманітні краєзнавчі статті з історії Поділля і Волині.

Упродовж 2012–2016 рр. за участю обласної Спілки краєзнавців та її осередків видано **29 археографічних збірників** з різних аспектів історії Поділля-Хмельниччини, які є важливим внеском в розробку джерелознавства для подальших наукових досліджень регіону. Переважно документальні збірники присвячені історії Поділля ХХ століття періоду Української революції 1917–1921 рр., подіям геноциду-голодомору 1932–1933 рр., політичним репресіям 20–50-х рр. ХХ ст., Другій світовій війні та ін. Серед авторів-упорядників найбільше внесли вклад у видання збірників документів і матеріалів член президії обласної Спілки **Адамський В.Р.** (за останні роки видав 4 фундаментальних збірників, присвячених Подільській «Просвіті», просвітнім діячам О. Пащенко, О. Русової, листуванню І. Огієнка в 1908–1920 рр.), член Президії НСКУ (Київ) **Завальнюк О.М.**, який спільно з **Байдичем В.Г.** (директор Держархіву Хмельницької області, видав 5 збірників про події Другої світової війни на Хмельниччині).

У 2012–2016 рр. педагогами членами обласної Спілки краєзнавців видано **41 навчальний посібник** і підручник для потреб загальноосвітньої і вищої школи Хмельниччини. Це переважно підручники і посібники з історії України, історичної географії, географії, етнології, топоніміки тощо. З-поміж ними оригінальним є навчальний посібник **Олексія Тимощука «Двірецько-Пересопницьке Євангеліє. Історія. Творці. Таємниці»** (Хмельницький: Поліграфіст-2, 2012. — 120 с.), присвячений 1025-ти річчю прийняття Християнства на Русі. Посібник у формі широкоформатного альбому, виданого на високому поліграфічному рівні з розкішними ілюстраціями вийшов у світ тиражем 1000 примірників і розданий по школах області. Привертає увагу навчальний посібник для студентів керівника мистецької секції обласної Спілки краєзнавців, доктора мистецтвознавства, професора **Наталії Урсу «Нариси з історії образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва Хмельниччини»** (2012), який є першим таким виданням в області. Професори Баженов Л.В., Прокопчук В.С. взяли участь у підготовці підручника для студентів ВНЗ України **«Основи краєзнавства»** (Харків, 2015) та ін.

Виконуючи обласну «Програму розвитку краєзнавства на Хмельниччині до 2020 року», упродовж 2015–2016 рр. обласна Спілка краєзнавців приступила до реалізації проекту видання кількатомної «Енциклопедії Хмельницької області», до створення навчального посібника для вчителів «Нариси з історії Поділля», спрямовує членів НСКУ до створення і видання книг з історії міст і сіл Хмельниччини (щороку видається до 10 книг про населенні місця області) тощо. Першим успіхом виконання цієї Програми стали підготовка і видання у 2016 р. авторами-членами НСКУ широкоформатної книги-альбому **«Хмельниччина: науково-популярне видання / редкол.: Баженов Л., Люблінська Л., Байдич В. та ін.: автори: С. Єсюнін, Л. Казімірова, О. Тимошук та ін., упоряд. Т. Колісніченко. — Хмельницький: Поліграфіст, 2016. — 176 с.: фотоіл.**) Це представницьке

видання тиражем 1000 примірників енциклопедичного типу з текстами українською та англійською мовою, мистецькими ілюстраціями обійшлося кошторису обласної Програми розвитку краєзнавства у понад 200 тис. грн.

Варто відзначити спілчан — подвижників краєзнавства, які стабільно творчо працюють і вносять найбільший вклад в обласну Спілку краєзнавців своїми опублікованими працями, організаціями науково-краєзнавчих конференцій, круглих столів, іншими справами упродовж 2012–2016 рр.: В.Р. Адамський, Ю.І. Блажевич, В.Г. Байдич, В.В. Галатир, О.П. Григоренко, С.М. Єсюнін, В.А. Захар'єв, Л.А. Іваневич, Л.П. Казімірова, С.В. Маркова, О.Г. Погорілець, А.Г. Роздобудько, Н.І. Синиця, П.Я. Слободянюк, Ю.В. Телячий, А.М. Трембіцький, І.М. Шоробура, С. Шпаковський та ін. (Хмельницька міська організація НСКУ), С.Е. Баженова, О.В. Будзей, О.М. Завальнюк, І.М. Конет, С.А. Копилов, В.А. Нестеренко, В.С. Прокопчук, І.А. Старенький, С.В. Трубчанінов, Н.О. Урсу, А.Г. Філінюк, Ю.А. Хоптяр, О.А. Чеканська, В.В. Щегельський та ін. (Кам'янець-Подільська міська організація НСКУ); Т.В. Горбняк, В.М. Підгірний (Кам'янець-Подільська районна організація НСКУ); О.В. Байдич (Красилівська районна організація НСКУ); О.Б. Кохановський, В.К. Куцюк, Ю.А. Стецюк (Деражнянська районна організація НСКУ); В.В. Борисов, С.В. Коржик (Летичівська районна організація НСКУ); Я.Д. Козельський, І.П. Русий, Л. Сердуніч (Старосинявська районна організація НСКУ); С.Ф. Ковальчук (Славутська міська організація НСКУ) та ін.

3. Зв'язки і співпраця обласної Спілки краєзнавців

У 2012–2016 рр. найбільш тісна співпраця здійснювалася з Вінницькою обласною організацією НСКУ (її голова, доктор історичних наук С.Д. Гальчак). За ці роки проведено більше 10-ти спільних міжнародних і всеукраїнських конференцій на території Вінниччини та Хмельниччини, в яких співголовами оргкомітетів були голови обох обласних Спілок (наприклад, IV і V Могилів-Подільські науково-краєзнавчі конференції та такі ж — Хмельницька, Мурованокуриловецька, Барська тощо на Вінниччині, Перша Віньковецька науково-краєзнавча конференція на Хмельниччині тощо). Міцні зв'язки встановлені з Товариством дослідників Волині, обласними спілками в Луцьку, Черкасах, Чернівцях та ін.

4. Матеріальна база обласної Спілки краєзнавців

Головний офіс організації продовжує знаходитися на історичному факультеті Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (32301, м. Кам'янець-Подільський, вул. Татарська, 14, кімн. 15). Він забезпечений офісною технікою та інтернет-зв'язком, має солідну бібліотеку

краєзнавчих видань та її бібліографічний каталог. Опорними пунктами діяльності обласної організації Спілки є обласна універсальна наукова бібліотека, гуманітарно-педагогічна академія, Державний архів Хмельницької області, Хмельницький інститут МАУП, обласний краєзнавчий музей у м. Хмельницькому та національний університет імені Івана Огієнка, державний історичний музей заповідник у Кам'янці-Подільському, Державний історико-культурний заповідник «Межибіж» у смт Меджибожі, державні і громадські музеї, бібліотеки в містах і районах області.

Членські внески спілчани вносять, на жаль, не зовсім організовано. Щороку від усіх осередків обласної організації поступає пересічно 50–60 відсотків від загального потрібного обсягу внесків. Тому обласна Спілка щорічно оперує коштами 15–16 тис. грн. Витрата і надходження членських внесків регламентується щорічно затвердженими пленумами обласної організації кошторисами під контролем її ревізійної комісії.

Основними недоліками та упущеннями Хмельницької обласної організації НСКУ та її осередків є:

- проблеми із збором членських внесків;
- малочисельність складу низки районних і міських організацій, яка може призвести до їх реорганізації (об'єднання, розформування та ін.);
- недостатня координація роботи президії обласної Спілки з осередками на місцях, особливо малочисельними;
- далеко не всі осередки на місцях вчасно подають звіти про свою річну діяльність, що ускладнює висвітлення їх роботи у загальних звітах обласної організації Спілки;
- недостатнє використання інтернет-ефіру для інформації про діяльність обласної Спілки. Поки основна увага приділена своїм періодичним збірникам, в яких належно висвітлюється багатогранна робота організації.

*Голова Хмельницької обласної організації НСКУ
докт. іст. наук, проф. Л.В. Баженов*

*Відповідальний секретар
Хмельницької обласної організації НСКУ
А.Г. Роздобудько*